

A Study of School-Community Relations in Enhancing Environmental Resources Conservation and Management in the Pattani Bay Community

Choomsak Intarak

Ed.D.(Educational Administration), Assistant Professor,
Department of Educational Administration,
Faculty of Education, Prince of Songkla University

Abstract

The research was intended to study the school activities and compare the activity performances in the different variables; districts, communities, school sizes, and the residents of teachers. The population were 21 administrators and 123 lecturers from the elementary schools around Pattani bay community. It covered three districts; Muang, Nong Chik and Yaring. The instrument for the data collection was a questionnaire and interview, consisted of five areas; public relations, community services, school participation, community participation, and the relations between the school and other agencies. The questionnaire was designed as Likert scales and open-end questions. The data analysis were percentage, arithmetic mean, standard deviation, F-test and t-test.

The results were found that the surroundings of environmental resources in the Pattani bay were the water pollution and lack of cleaned water, damaged soil, destroyed sea plants, lack of conservation and management for the beach, over population in some communities and lack of health care. It was necessary for conservation and management. The elementary schools around the Pattani bay should take actions, on the community relations that was their important jobs, to enhance the activities for environmental resources. The study was also found that the schools performed these activities in the middle level. The comparison of those different variables, the districts were significant difference at .05 level, that was the schools in Nong Chik performed the activities for environmental resources conservation and management more than the schools in two districts. The other variables were not found the differences.

Keywords : school and community relations, environmental resources management, community services, community participation, school activity participation

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานี

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์

Ed.D.(Educational Administration), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และการจัดกิจกรรมของโรงเรียนที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานี และเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมเหล่านั้นตามความแตกต่างของตัวแปรด้านพื้นที่ สภาพชุมชน ขนาดโรงเรียน และที่พกอาศัยของครูอาจารย์ ประชากรที่ใช้ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูอาจารย์ 21 โรงเรียน โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารจำนวน 21 คน และให้ครูอาจารย์ 123 คนตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานี ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การบริการแก่ชุมชน การร่วมกิจกรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมของโรงเรียน และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับองค์กรอื่น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความแปรปรวน ค่าเอฟ และค่าที และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์สัมบูรณ์เพื่ออภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่าสภาพโดยทั่วไปของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานี มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ น้ำสำหรับบริโภคและแหล่งน้ำมีไม่เพียงพอ ที่ดินเสื่อมโทรม ป่าชายเลนถูกบุกรุกทำลาย ชายทะเลไม่ได้รับการอนุรักษ์และการจัดการที่เหมาะสม ที่อยู่อาศัยและประชากรแออัด ไม่ได้รับการพัฒนาสุขภาพอนามัย และที่จำเป็นมากคือ ควรได้รับการอนุรักษ์และการจัดการที่เหมาะสม โดยที่โรงเรียนประถมศึกษาได้ปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชนซึ่งเป็นงานหนึ่งที่ต้องเน้นให้มาก ทั้งนี้เนื่องจากความจำเป็นของสภาพชุมชน ปรากฏว่าการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบตามตัวแปรต่างๆ นั้น แตกต่างกันตามสภาพพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยที่โรงเรียนที่อยู่ในเขตอำเภอหนองจิกจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมากกว่าโรงเรียนที่อยู่ในอำเภอยะหริ่งและอำเภอเมือง นอกนั้นตัวแปรด้านอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างกัน

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน, การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม, การบริการชุมชน, การร่วมกิจกรรมของชุมชน, การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมของโรงเรียน

บทนำ

ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมชุมชนต้องเผชิญกับปัญหามลภาวะอย่างมากมาย การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว การเร่งรัดการพัฒนาชนบทและอุตสาหกรรมตลอดจนถึงการยกระดับการครองชีพของประชาชนล้วนเป็นสาเหตุที่สำคัญซึ่งมีผลกระทบต่อการอนุรักษ์และการจัดการสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดปัญหามลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมชุมชนเป็นอย่างยิ่ง เช่น น้ำ อากาศ ระบบนิเวศและสารพิษในอาหาร เป็นต้น (วินัย วีระพัฒนานนท์, 2530 : 5) เช่นเดียวกับพื้นที่บริเวณปากอ่าวชายฝั่งทะเลที่กำลังถูกทำลายไป อันเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนที่มีผลต่อระบบนิเวศ การพัฒนาชายฝั่งทะเลเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาต่อการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม โดยส่งผลถึงสภาวะทางน้ำ ทางอากาศและการเกิดสารพิษ ที่จะทวีความรุนแรงขึ้นไปเรื่อยๆ จากรายงานการวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย พ.ศ.2533 ชี้ให้เห็นถึงมลภาวะสิ่งแวดล้อมทางน้ำ มีน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม 0.5 ล้านตันต่อปีในปี พ.ศ.2534 และประมาณการว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 0.73 ล้านตันต่อปีในปีพ.ศ.2539 ส่วนสารพิษในปีพ.ศ.2534 มีเป็นจำนวน 1.9 ล้านตัน จะมีปริมาณเพิ่มขึ้น 3.5 ล้านตันในปีพ.ศ.2539 อันเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรม การเพิ่มของประชากร การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง การเพิ่มปริมาณของขยะมูลฝอยและการขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2534 : 4-5) แหล่งกำเนิดมลภาวะเหล่านี้ไม่ได้มาจากโรงงานอุตสาหกรรมเพียงแห่งเดียว ยังมาจากชุมชนและการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การประมง การเลี้ยงกุ้งและปลาบริเวณชายฝั่ง ทำให้ระบบนิเวศถูกทำลายไปและทำให้เกิดน้ำเสีย ถึงแม้องค์กรของรัฐจะได้ควบคุมแล้วก็ตามแต่ยังไม่สามารถประสานงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้

แม่น้ำปัตตานีมีความยาวประมาณ 210 กิโลเมตร ไหลผ่านจังหวัดยะลาและปัตตานีลงสู่อ่าวไทยที่บริเวณปากอ่าวอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี บริเวณอ่าวปัตตานีมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากที่สุดของจังหวัด

ประกอบอาชีพการประมง ค้าขาย เลี้ยงสัตว์น้ำ จนกลายเป็นสินค้าออกของจังหวัด มีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปเกิดขึ้น เช่น โรงงานปลาป่น โรงงานปลากระป๋อง โรงงานอาหารสัตว์ โรงงานห้องเย็น และโรงงานยางพารา เป็นต้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2534-2539) มุ่งให้จังหวัดปัตตานีเป็นเขตอุตสาหกรรมตามโครงการพัฒนาชายฝั่งตะวันออก (แผนพัฒนาจังหวัดปัตตานี 5 ปี (2535-2539), สำนักงานจังหวัดปัตตานี) จากการรายงานในแผนพัฒนาจังหวัดปัตตานีของคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด ปีพ.ศ.2534 พบว่า สภาพทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำและแหล่งน้ำ ป่าไม้ และป่าชายเลนถูกทำลายไปอย่างมากมาย สิ่งแวดล้อมไม่ดี อากาศมีกลิ่นเหม็นเนื่องมาจากโรงงานอุตสาหกรรมและการประมง น้ำประปาไม่สะอาด มีกลิ่นโคลนและน้ำมีสีเป็นสนิม การบริการเก็บขยะไม่ทั่วถึง ประชาชนต้องช่วยตนเองอันเนื่องมาจากการเพิ่มของแหล่งชุมชน สภาพของดินและพื้นที่บริเวณรอบอ่าวปัตตานียังคงเป็นดินเปรี้ยวและเค็ม ยังไม่ได้รับการบำรุงรักษาปรับปรุงให้สามารถเอื้อต่อการเพาะปลูกเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ขาดแหล่งน้ำทำให้มีน้ำใช้ไม่เพียงพอ ระบบประปาในเขตเทศบาลยังไม่สามารถกระจายให้ครอบคลุมได้ทั่วถึงชุมชนต่างๆ และบริเวณอ่าวปัตตานียังมีปัญหาน้ำขุ่นในฤดูแล้งเช่นเดียวกัน การจัดการระบบระบายน้ำทั้งในเขตเมืองและบริเวณโดยรอบยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ประชาชนมีการถมและใช้ที่ดินเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีสถานที่สาธารณะเพื่อพักผ่อนหย่อนใจน้อยลง พื้นที่ถูกบุกรุกและใช้เพื่อประโยชน์ของเอกชนมากขึ้น ป่าชายเลนหลายแห่งถูกบุกรุกใช้เป็นพื้นที่ประมงเลี้ยงสัตว์น้ำมากขึ้น ทำให้แหล่งการประมงชายฝั่งเสื่อมโทรม เรืออวนลากและอวนรุนได้ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำ นอกจากนี้ยังมีประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยอย่างหนาแน่นมากขึ้นอันเนื่องจากอัตราการเพิ่มของประชากร การย้ายถิ่นจากภาคอื่นๆ ของประเทศไทยและจังหวัดใกล้เคียงเข้ามาประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม จากสภาพปัญหาดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ พื้นที่ซึ่งอยู่บริเวณรอบอ่าวปัตตานี ได้แก่ บริเวณปากอ่าว

อำเภอเมืองหนองจิกและยะหริ่ง จึงควรได้รับการป้องกัน แก้ไข และพัฒนาหรือส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น องค์การของรัฐและประชาชนทุกคนในท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อ รับรู้และสร้างแนวปฏิบัติที่ถูกต้องในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น

ประชากรนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม หากประชากรขาดความรู้ที่จำเป็นต่อการอนุรักษ์แล้ว การอนุรักษ์และการจัดการก็ไม่อาจเป็นผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย สิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างคุณภาพของประชากร ได้แก่ การศึกษา สุขภาพอนามัย ความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม การรวมกลุ่มและการตั้งถิ่นฐาน การรับเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ (มนัส สุวรรณ, 2532 : 194) สิ่งเหล่านี้จะพัฒนาประชากรให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และการจัดการ ยกกระตือรือร้นในรูปแบบของการให้การศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบ ตลอดจนผ่านสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2534 : 16) เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การศึกษาและการให้ความรู้ ความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อม เป็นมาตรการสำคัญประการหนึ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ และยังเป็นเครื่องมือช่วยกระตุ้นให้ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม โดยที่การศึกษาทำให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง อันนำไปสู่ความร่วมมือ หรือแนะนำในการแก้ไขปัญหา (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม, 2523 : 131)

โรงเรียนเป็นสถาบันสังคมที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนชุมชน ทั้งนี้เพราะต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ต้องการให้โรงเรียนใกล้ชิดและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ขณะเดียวกันโรงเรียนต้องช่วยเหลือปรับปรุงชุมชนให้ดีขึ้น จากการสังเคราะห์งานวิจัยของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2531) ได้เสนอแนะว่าโรงเรียนจะต้องมีบทบาทสนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และอนามัยชุมชนให้ดียิ่งขึ้น เช่น ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียน การให้บริการหรือ

ให้ความร่วมมือแก่ชุมชน เป็นต้น ซึ่งงานดังกล่าวเป็นบทบาทหรือภารกิจที่โรงเรียนต้องดำเนินการด้านความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชน เมื่อพิจารณาจากผลงานวิจัยต่างๆ พบว่าความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชนยังมีลักษณะผิวเผิน อยู่ในระดับการปฏิบัติที่น้อยมาก มีการให้ความร่วมมือกับชุมชนในโอกาสต่างๆ น้อย ขาดการวางแผนงานที่ชัดเจน โรงเรียนไม่มีโอกาสได้พัฒนาชุมชน และชุมชนเองก็ไม่มีโอกาสได้เข้ามาร่วมพัฒนาโรงเรียน งานวิจัยของจาตุรงค์ เสนแดง (2534 : 72) พบว่าผู้บริหารและอาจารย์มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนน้อย และงานวิจัยของโสภณ เพ็ชรพวง (2533 : บทคัดย่อ) พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับปานกลางเรียงตามลำดับ 5 งาน ได้แก่ การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น การให้บริการแก่ชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การประชาสัมพันธ์โรงเรียน และการร่วมกิจกรรมของชุมชนตามลำดับ ดังนั้นแนวทางที่ควรส่งเสริมคือต้องทำโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นโรงเรียนของชุมชนอย่างแท้จริงเมื่อมีปัญหาให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ให้ประชาชนได้รับรู้และตัดสินใจ ให้ชุมชนได้รู้จักจัดการกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชน เพื่อโรงเรียนจะได้จัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างคุณภาพของประชากร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ปัญหา และการจัดการกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานี ตามข้อข่าย 5 งานต่อไปนี้

- 2.1 การประชาสัมพันธ์
- 2.2 การให้บริการแก่ชุมชน
- 2.3 การร่วมกิจกรรมของชุมชน
- 2.4 การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมของโรงเรียน

2.5 การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
และหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น

3. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานความ
สัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ส่งเสริมการอนุรักษ์
และจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนตามลักษณะ
ตัวแปรต่อไปนี้

3.1 เขตพื้นที่ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอ
หนองจิก และอำเภอยะหริ่ง

3.2 สภาพชุมชน ได้แก่ ชุมชนเมือง และ
ชุมชนชนบท

3.3 ขนาดโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก
และโรงเรียนขนาดใหญ่

3.4 การพักอาศัยของอาจารย์ผู้สอน ได้แก่
การพักอาศัยในและนอกชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

4. เพื่อรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะในการ
ปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่
ส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม
ในชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่รอบอ่าวปัตตานี

สมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดข้อ
สมมติฐานไว้ดังนี้

1. การปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่าง
โรงเรียนกับชุมชนที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการ
ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานีของโรงเรียน
ที่อยู่ในอำเภอเมือง หนองจิก และยะหริ่ง แตกต่างกัน

2. การปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่าง
โรงเรียนกับชุมชนที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการ
ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานีของโรงเรียน
ที่อยู่ในสภาพชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท แตกต่างกัน

3. การปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่าง
โรงเรียนกับชุมชนที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการ
ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานีของโรงเรียน
ขนาดเล็กกับขนาดใหญ่ แตกต่างกัน

4. การปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่าง
โรงเรียนกับชุมชนที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการ
ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานีของ

อาจารย์ที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนกับพักอาศัยนอกชุมชนที่
โรงเรียนตั้งอยู่ แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของ
เนื้อหา ประชากรและตัวแปร ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา ได้กำหนดตามขอบข่าย
ลักษณะภารกิจของโรงเรียนในงานความสัมพันธ์ระหว่าง
โรงเรียนกับชุมชน โดยศึกษาเฉพาะด้านส่งเสริมการ
อนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน
ตามลักษณะงาน 5 งาน ดังนี้

1.1 การประชาสัมพันธ์

1.2 การให้บริการแก่ชุมชน

1.3 การร่วมกิจกรรมของชุมชน

1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมของ
โรงเรียน

1.5 การสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง
ชุมชนกับหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น

2. ศึกษาสภาพทั่วไป ปัญหาการจัดการกิจกรรม
และระดับการปฏิบัติงาน เปรียบเทียบตามพื้นที่ สภาพ
ชุมชน ขนาดของโรงเรียน และการพักอาศัยของอาจารย์
รวมทั้งศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ในการ
อนุรักษ์และจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมด้วย สถานที่
ทำการศึกษา ได้แก่ ชุมชนรอบอ่าวปัตตานี โดยศึกษา
จากผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษาที่
อยู่บริเวณรอบอ่าวปัตตานี จำนวน 21 โรงเรียน มี
บุคลากรทั้งหมด 408 คน ซึ่งในจำนวนนี้ได้กำหนดตัว
บุคคลซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลดังนี้

2.1 ผู้บริหารโรงเรียน ๑ ละ 1 คน รวม 21 คน
เพื่อให้สัมภาษณ์

2.2 อาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนเลือกเฉพาะ
อาจารย์ที่สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตหรือ
สร้างเสริมลักษณะนิสัย โรงเรียนละ 5-6 คน รวม 123 คน
เพื่อตอบแบบสอบถาม

3. ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็นตัวแปรต้นและ
ตัวแปรตามดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ เขตพื้นที่ สภาพชุมชน ขนาดโรงเรียน และการพักอาศัยของอาจารย์ซึ่งแบ่งดังนี้

3.1.1 เขตพื้นที่ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอหนองจิก และอำเภอยะหริ่ง

3.1.2 สภาพชุมชน ได้แก่ ชุมชนเมือง และชุมชนชนบท (รอบชุมชนเมือง)

3.1.3 ขนาดของโรงเรียน ได้แก่ ขนาดเล็กและขนาดใหญ่

3.1.4 การพักอาศัยของอาจารย์ ได้แก่ พักอาศัยอยู่ในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ และพักอาศัยอยู่นอกชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับการปฏิบัติ กิจกรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่บริเวณรอบอ่าวปัตตานี และผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน การสังเกตโครงการ และกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องใน 5 งาน คือ การประชาสัมพันธ์ การให้บริการแก่ชุมชน การร่วมกิจกรรมของชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน และการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ไว้ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล และบุคคลกับชุมชนเพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือในกิจกรรมของโรงเรียนและชุมชนได้บรรลุตามประสงค์ ซึ่งได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การให้บริการแก่ชุมชน การร่วมกิจกรรมของชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น การดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม

2. การประชาสัมพันธ์ หมายถึง การเผยแพร่ข่าวสารเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีในการส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น การประชุมผู้ปกครองและแจ้งให้ทราบถึงงานและโครงการต่างๆ การจัดทำจุลสารหรือสิ่งพิมพ์หรือนำ

สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และการจัดการสิ่งแวดล้อมมาเผยแพร่ จัดป้ายนิเทศของโรงเรียน และจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน ให้นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนเข้าใจ

3. การให้บริการแก่ชุมชน หมายถึง การให้บริการวิชาการ ให้คำปรึกษาแนะนำในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอนุรักษ์และรู้จักการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาใช้อาคารสถานที่ หรือวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน

4. การร่วมกิจกรรมของชุมชน หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมการพัฒนาหรือบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมทั้งการร่วมกิจกรรมของบุคคลหรือหน่วยงานอื่นตามวาระอันควร

5. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือหน่วยงานอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น วันเด็ก วันแม่ วันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ หรือวันสำคัญอื่นๆ โดยเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน ร่วมกิจกรรมพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

6. การสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น หมายถึง การดำเนินกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์อันดี เช่น การจัดตั้งกลุ่ม ชมรม หรือองค์กรเพื่อการอนุรักษ์และการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชน การจัดทำโครงการร่วมกับชุมชนในอันที่จะส่งเสริมการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน

7. ส่งเสริม หมายถึง ช่วยเหลือสนับสนุน จัดดำเนินการให้มีขึ้นซึ่งหมายรวมถึงการดำเนินงานที่มีอยู่แล้วและงานที่เพิ่มเติมใหม่ให้มีการจัดทำให้ดีขึ้นหรือสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น ทั้งโดยตรงคือจัดดำเนินการเอง และโดยอ้อมคือให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำปรึกษาหรือ

8. การอนุรักษ์ หมายถึง การสงวนรักษาไว้เพื่อให้คงอยู่ตลอดไปหรือเพื่อสงวนไว้ให้คงอยู่นานที่สุดเท่าที่จะทำได้หรือสงวนไว้เพื่อเกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษย์มากที่สุด ซึ่งหมายถึงการบำรุงรักษาและใช้อย่างเหมาะสม

9. การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยให้มวลมนุษย์มีใช้ตลอดไปโดยไม่ขาดแคลนและไม่มีปัญหาใดๆ

10. ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติในชุมชน ได้แก่ ป่าชายเลน ที่ดิน แหล่งน้ำ ชายทะเล ป่าไม้ และที่อยู่อาศัย ซึ่งอยู่รอบตัวบุคคลในชุมชนนั้น

11. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนตามหลักสูตรระดับชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปัตตานีซึ่งตั้งอยู่บริเวณรอบอ่าวปัตตานี

12. พื้นที่รอบอ่าวปัตตานี หมายถึง บริเวณที่อยู่ใกล้ปากแม่น้ำปัตตานี ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอหนองจิก และอำเภอยะหริ่ง ซึ่งบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่อยู่ติดกับชายฝั่งทะเลอ่าวไทย

13. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บริหารของโรงเรียนประถมศึกษา

14. อาจารย์ผู้สอน หมายถึง ผู้ปฏิบัติการสอนประจำในโรงเรียนประถมศึกษาที่ทำการสอนหรือเคยสอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตหรือวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย

15. สภาพของชุมชน หมายถึง สภาพพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่ซึ่งแบ่งเป็น 2 เขต คือ เขตชุมชนเมือง ได้แก่ บริเวณอำเภอเมือง และเขตชนบท ได้แก่ อำเภอหนองจิกและอำเภอยะหริ่ง

16. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง การจัดขนาดของโรงเรียนโดยยึดจำนวนห้องเรียนเป็นเกณฑ์ในการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ขนาด คือ ขนาดต่ำกว่า 12 ห้องเรียน และตั้งแต่ 12 ห้องเรียนขึ้นไป

17. การพักอาศัย หมายถึง การอยู่พักอาศัยของอาจารย์ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนนั้น โดยจำแนกเป็น 2 ประเภทคือ พักอาศัยอยู่ในโรงเรียน หรือชุมชนที่ปฏิบัติงานและพักอาศัยอยู่นอกโรงเรียนหรือชุมชนที่ปฏิบัติงาน

การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้

ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 21 คน และอาจารย์ผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและหรือวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยจำนวน 123 คน รวมทั้งสิ้น 144 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลโดยการให้สัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้มีจำนวน 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ สำหรับสัมภาษณ์ผู้บริหารในการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ส่วนชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับสอบถามอาจารย์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 และข้อ 4 ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิดและปลายเปิดประกอบกัน โดยคำถามที่มีค่าระดับการปฏิบัติงานจะกำหนดคำตอบไว้ 5 ระดับ ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert's scale)

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและใช้แบบสอบถามอาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 21 โรงเรียน ที่อยู่บริเวณรอบอ่าวปัตตานี ทั้งนี้โดยแจกแบบสอบถามตามจำนวนที่กำหนดไว้ให้อาจารย์กรอกแล้วนำผลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) ค่าเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์นำมาแปลระดับของการปฏิบัติงาน โดยใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ แบ่งเป็น 5 ระดับดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50-5.00 ปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50-4.49 ปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50-2.49 ปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 ปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 ปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

1. จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ผู้วิจัยสรุปสภาพปัญหาและการจัดกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ได้ดังนี้

1.1 สภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานีมีความจำเป็นต้องอนุรักษ์และการจัดการดังนี้

1.1.1 น้ำและแหล่งน้ำ มีปัญหาเรื่องน้ำทะเลไหลเข้ามาในบางเวลาทำให้น้ำเค็ม มีปัญหาต่อการใช้บริโภค จึงต้องสร้างถังเก็บน้ำ ขุดบ่อบาดาลหรือส่งน้ำประปามาจากที่อื่น

1.1.2 ที่ดิน เป็นดินเค็มและถูกบุกรุกพื้นที่เพื่อทำนาถุ้ง บางแห่งเป็นทรายถูกน้ำกัดเซาะพัง บางแห่งเป็นโคลนไม่เหมาะกับการเพาะปลูก จึงต้องหาวิธีป้องกันและจัดการที่เหมาะสม

1.1.3 ป่าชายเลน เนื่องจากพื้นที่ถูกบุกรุกเพื่อทำนาถุ้ง ป่าชายเลนจึงถูกทำลายและไม่มีการปลูกทดแทน สัตว์น้ำทะเลก็อาศัยอยู่ไม่ได้ พืชก็ไม่สามารถเจริญเติบโต

1.1.4 ชายทะเล ไม่ได้รับการดูแลรักษาให้สะอาดเพื่อเป็นที่พักผ่อนของประชาชน บางแห่งน้ำเซาะพัง ขาดการบำรุงรักษาต้นไม้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

1.1.5 ที่อยู่อาศัย บางแห่งประชากรอาศัยอยู่แออัด จึงส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน บ้านเรือนไม่สะอาด และประชาชนในชนบทชอบเลี้ยงสัตว์ไว้ได้ดูบ้าน

1.1.6 ประชากร มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์และการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ ประชากรบางพื้นที่พูดภาษาไทยไม่ได้ บางกลุ่มติดยาเสพติด ซึ่งสร้างปัญหา ขอบทำลายทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน

1.2 ปัญหาในการส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานีมีดังนี้

1.2.1 ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับต่ำ ขาดจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ไม่เห็นคุณค่าของธรรมชาติ สภาพเศรษฐกิจและอาชีพทำให้ประชาชนเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ประชาชนส่วนใหญ่

ทำประมงชายฝั่งและประกอบอาชีพรับจ้าง มีฐานะไม่ดี

1.2.2 ชุมชนขาดความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ไม่ได้ประสานงานเพื่อแก้ปัญหา และส่งผลต่อการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

1.2.3 งบประมาณมีไม่เพียงพอ ผู้บริหารโรงเรียนต้องขอความช่วยเหลือจากเอกชนหรือบริษัทก่อสร้างมาช่วยถมหน้าดินปรับพื้นที่

1.2.4 ครูอาจารย์ไม่ได้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ทำหน้าที่สอนมาก ไม่มีเวลาออกไปเยี่ยมชุมชนหรือผู้ปกครอง และครูส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมืองจึงทำให้ความผูกพันต่อชุมชนน้อย

1.2.5 การบุกรุกพื้นที่ของชาวบ้านและเอกชน ซึ่งเป็นกลุ่มมีอิทธิพล ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จึงไม่สามารถอนุรักษ์และจัดการได้

1.3 การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน จัดตามภาระงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 5 งานดังนี้

1.3.1 งานด้านการประชาสัมพันธ์

1.3.2 งานด้านการให้บริการแก่ชุมชน

1.3.3 งานการร่วมกิจกรรมของชุมชน

1.3.4 งานด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในกิจกรรมของโรงเรียน

1.3.5 งานด้านการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

สาเหตุที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เกิดจากประชากรสร้างที่อยู่อาศัยโดยไม่ได้รับการควบคุมดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การให้ความช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรเอกชนมีน้อย ผู้นำในชุมชนไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของวินัย วีระพัฒนานนท์ (2530 : 81) ที่กล่าวถึงผลกระทบทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม 4 ประการคือ 1) การเพิ่มจำนวนประชากร 2) ความร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ 3) ผลกระทบจากเทคโนโลยีใหม่ๆ และ 4) การยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชน และผลการวิจัยของฮากานัน (Hakanen, 1975 : 6004-A) ได้สำรวจ

ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในรัฐเซาท์ดาโกตาพบว่า 1) ผู้ปกครองยังขาดความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน และได้เสนอแนะให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มากขึ้น 2) การขาดข้อมูลข่าวสารติดต่อภายในชุมชน ทำให้ชุมชนไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ และ 3) เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไม่เพียงพอ สาเหตุต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นสภาพปัญหาในการส่งเสริมการอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชน จำเป็นต้องอาศัยโรงเรียนเป็นศูนย์กลางเพราะโรงเรียนต้องปฏิบัติตามกิจกรรมทางงาน ซึ่งเป็นภารกิจตามบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน ประถมศึกษา แนวนโยบายของรัฐกำลังให้ความสำคัญกับชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลจัดการเอง โรงเรียนจึงต้องจัดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ การให้บริการแก่ชุมชน การร่วมกิจกรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมของโรงเรียน และการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมต่อไป

2. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงระดับการปฏิบัติตามความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานี ซึ่งสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการประชาสัมพันธ์ โรงเรียนได้พยายามประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนและผู้ปกครองได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.78$) เช่น การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเป็นตัวอย่างชุมชน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสิ่งแวดล้อม การประชาสัมพันธ์โดยประกาศข่าว

2.2 ด้านการให้บริการแก่ชุมชน โรงเรียนจัดให้กับประชาชนในหมู่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.11$) เช่น พานักเรียนออกตรวจวัดพัฒนาหมู่บ้าน ปลูกต้นไม้ ช่วยงานเกษตรครัวเรือน โรงเรียนบริการสถานที่อาคาร สนาม ห้องน้ำ และน้ำดื่ม บริการข้อมูลข่าวสารแผ่นป้ายประกาศ และให้ความรู้แก่ชาวบ้าน

2.3 ด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชน ครูอาจารย์ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นในบางโอกาสอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.59$) ได้แก่ ร่วมงานประเพณีท้องถิ่น ร่วมพิธีทางศาสนาเป็นกรรมการหมู่บ้านหรือตำบล เป็นต้น

2.4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมของโรงเรียน โดยเชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.66$) ได้แก่ โครงการส่งเสริมอาชีพ เป็นกรรมการการศึกษาของโรงเรียนกิจกรรมในวันสำคัญ

2.5 ด้านการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น โรงเรียนจัดอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.94$) ได้แก่ การเยี่ยมบ้านผู้ปกครองนักเรียน สนทนาให้คำปรึกษากับผู้ปกครอง ศึกษแก่ ผู้นำท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ

ระดับการปฏิบัติตามความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมของโรงเรียน 2) การร่วมกิจกรรมของชุมชน 3) การให้บริการชุมชน 4) การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น และ 5) การประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.21$) ทั้งนี้เนื่องมาจากความเข้าใจทางด้านภาษาและการสื่อสาร ซึ่งประชาชนรอบอ่าวปัตตานีส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิมใช้ภาษามลายูถิ่น จึงมีข้อจำกัดในการสื่อสารด้วยภาษาไทย ทั้งยังมีอาชีพในการประมงและรับจ้าง ในแต่ละวันไม่มีเวลาให้ความสนใจในกิจกรรมของโรงเรียน จึงทำให้โรงเรียนปฏิบัติตามกิจกรรมเหล่านี้ได้น้อยมาก และโรงเรียนขาดงบประมาณ บุคลากร รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้ปฏิบัติตามกิจกรรมด้านนี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธิกพิน (Thigpin, 1981 : 116-A) พบว่าการบริการชุมชนหลายด้านไม่มีประสิทธิผล สาเหตุเนื่องมาจากขาดงบประมาณ และบุคลากร งบประมาณเป็นปัญหาสำคัญที่หน่วยงานหรือโรงเรียนต้องรับผิดชอบงานบริการชุมชน จึงต้องวางแผนงานและจัดงบประมาณให้เพียงพอ นอกจากนั้นงานวิจัยของวิเชียร อ่อนประเสริฐ (2529 : บทคัดย่อ) ก็พบว่า

บุคลากรที่พักอาศัยอยู่นอกเขตชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ให้ความสนใจในการจัดกิจกรรมบริการชุมชนน้อย ดังนั้น การประชาสัมพันธ์ การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น การให้บริการชุมชนจึงมีความสำคัญและ จำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนต้องจัดให้กับชุมชน เพื่อพัฒนา คุณภาพของประชากรให้สามารถอนุรักษ์และจัดการ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมด้วยตนเองได้ คุณลักษณะของ ผู้บริหารโรงเรียนย่อมมีความสำคัญยิ่งที่จะสร้างมนุษย-สัมพันธ์ที่จะดึงศักยภาพของชุมชน เอกชน และองค์กร อื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์และจัดการ ทรัพยากรอื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์และ จัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

3. เปรียบเทียบการปฏิบัติงานที่ส่งเสริมการ อนุรักษ์และการจัดการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมตาม ตัวแปรเขตพื้นที่ สภาพชุมชน ขนาดโรงเรียน และการ พักอาศัยของอาจารย์ ปรากฏว่า แตกต่างกันเฉพาะเขต พื้นที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่อำเภอ หนองจิกมีค่าเฉลี่ยมากกว่าอำเภอยะหริ่งและอำเภอเมือง สอดคล้องกับข้อสมมติฐานที่กำหนดไว้ ส่วนตัวแปรอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เนื่องจากผู้บริหาร และอาจารย์มีความตั้งใจในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง สามารถประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ซึ่งสังเกตได้จาก สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ชายทะเลสะอาด ประชากร ตั้งบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่ม ชุมชนให้ความร่วมมือกับ โรงเรียนมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินโครงการ การศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทปีพ.ศ.2532-2533 ให้ความสำคัญกับผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์ และ ผู้นำท้องถิ่น รวมทั้งประชาชนให้ความร่วมมือในการ ปฏิบัติงานเพื่อให้ชุมชนเจริญและพัฒนาทุกๆ ด้าน ทำให้ มีผู้บริหารโรงเรียนดีเด่น ได้แก่ โรงเรียนรชดาภิเษก และ โรงเรียนบ้านปากบางตาควา จึงทำให้การปฏิบัติงานใน อำเภอหนองจิกสูงกว่าอำเภอยะหริ่งและอำเภอเมือง

4. รวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะในการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ส่งเสริมการ อนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน บริเวณรอบอ่าวปัตตานี ปรากฏว่ายังมีปัญหาการ

ประชาสัมพันธ์ปัญหาการให้บริการแก่ชุมชน ปัญหาการ ร่วมกิจกรรมของชุมชน ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในกิจกรรมของโรงเรียน และปัญหาการสร้างเสริมความ สัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

สำหรับข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม ประมวลไว้หลายประเด็น ได้แก่ ควรจัดการประชาสัมพันธ์ ให้มากขึ้นและหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ประชาชนได้ ตระหนักและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และการ จัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน โรงเรียนต้องเป็นแกนนำ และแบบอย่างในการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ประสาน งานกับหน่วยงานอื่น เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนโดยจัด โครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขอนามัยและการประกอบ อาชีพ โครงการวันสำคัญ ๆ ของท้องถิ่น และให้ความสำคัญกับบทบาทของกรรมการการศึกษาโรงเรียนช่วย วางแผนดำเนินงาน ให้คำปรึกษาดูตามประเมินผล ส่งเสริมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

โรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่รอบอ่าวปัตตานีต้อง เป็นแหล่งข้อมูลด้านการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในชุมชน ดังนี้

1. ให้บริการความรู้ ปูปลูกฝังเจตคติ และปฏิบัติ เป็นตัวอย่างของชุมชน จัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนโดย ถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
2. จัดประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงและต่อเนื่อง และจัด กิจกรรมต่างๆ เพื่อการอนุรักษ์และการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะวันสิ่งแวดล้อม (วันที่ 5 มิถุนายนของทุกปี)
3. จัดบริการวิชาการแก่ชุมชน ฝึกอบรมเยาวชน ประจำหมู่บ้าน กลุ่มสนใจอาชีพในชุมชน เป็นต้น
4. จัดที่พักผ่อนหรือสวนสาธารณะในโรงเรียน และในชุมชน พัฒนาชายฝั่งให้เป็นที่ท่องเที่ยว โดย ร่วมมือกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือองค์การบริหาร ส่วนตำบล และหน่วยงานอื่น
5. จัดหลักสูตรการเรียนการสอนในท้องถิ่นเพื่อ อนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หรือ สอดแทรกในรายวิชาต่างๆ ที่จัดสอนอยู่แล้ว

6. ควรประสานกับองค์กรเอกชน หรือหน่วยงานต่าง ๆ ให้ช่วยเหลือในการอนุรักษ์และการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์ชายฝั่ง การอนุรักษ์ป่าชายเลน การปลูกป่าทดแทน เป็นต้น

7. ควรมีการวางแผนพัฒนาชุมชน และติดตามประเมินผล แล้วรายงานให้คณะกรรมการหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลทราบโดยทั่วกัน เพื่อหาแนวทางปรับปรุงพัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. 2534. "การพัฒนาประเทศ ภาวะมลพิษ และการมีส่วนร่วมของประชาชน", พัฒนบริหารศาสตร์. 31 : 3 (กรกฎาคม-กันยายน), 8.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2531. รายงานฉบับสังเคราะห์เรื่องการวิจัยและประเมินคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : อักษรไทย.
- คณะกรรมการพัฒนาจังหวัดปัตตานี. 2534. แผนพัฒนาจังหวัดปัตตานี 5 ปี (2535-2539). ปัตตานี : สำนักงานจังหวัดปัตตานี.
- จาดุรงค์ เสนแดง. 2534. "ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับบทบาทในการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6", รวมบทคัดย่อวิทยานิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- มนัส สุวรรณ. 2532. นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วิเชียร อ่อนประเสริฐ. 2529. "การศึกษาปัญหาการบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา". วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- วินัย วีระวัฒน์นันท. 2530. สิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. 2523. รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : เทคโนโลยีและการพลังงาน.
- โสภณ เพ็ชรพวง. 2533. "การศึกษาปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยะลา". วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- Hakanen, Elkins Louis, Jr. 1972. "The Role of the Elementary Principal in Community Relation", **Dissertation Abstracts International**. 32 (November), 60004-A.
- Thigpin, Carol. 1980. "A Comparative Study of the Community Service Function of Community Colleges and Community School in Tennessee", **Dissertation Abstracts International**. 42 : 2, 116-A.